

N:o 90.

Uppläst och godkänd hos Första Kammaren den 20 maj 1892.
— — — — Andra Kammaren — 20 — —

Riksdagens skrifvelse till Konungen, i anledning af väckt motion om ändrade bestämmelser i fråga om den troslära, hvari barn, födda uti äktenskap mellan vissa olika trosbekännare skola uppfostras.

(Lagutskottets utlåtande n:o 51.)

Till Konungen.

I en inom Riksdagen väckt framställning har enskild motionär fästat uppmärksamheten på behovet af en sådan ändring i gällande lagstiftning angående främmande trosbekännare och deras religionsöfning, att äkta makar, tillhörande olika trossamfund, såvidt möjligt befrias från all obehörig påtryckning från vigselförrättares eller själsörjares sida i fråga om den lära, hvari sådana makars barn skola uppfostras.

Till stöd för denna framställning har anförts, hurusom det utan tvifvel vore riktigt och öfverensstämmande med andra länders lagstiftning att, på sätt i 1873 års förordning skett, såsom regel föreskrifva, i hvilken troslära barn, födda af föräldrar tillhörande olika bekännelser, skola uppfostras.

Föräldrarnes rättighet att sig emellan träffa aftal om den lära, hvari barnen skola uppfostras, måste äfven betraktas som fullt riktig,

men deremot kunde det ifrågasättas, huruvida den inskränkning i föräldrarnes bemyndigande, 6 § i nämnda förordning innehölle, vore lämplig, nemligen att sådant aftal blefve gällande, så framt det blifvit *före äktenskapets ingående skriftligen upprättadt* o. s. v. Just häruti låge en uppmaning till själasörjare att redan före äktenskapet förmå brudparet till en dylik skriftlig förbindelses afgifvande, och detta med alla till buds stående medel, bland andra, på sätt det katolska presterskapet numera alltid tillvägaginge i vårt land, genom att i annat fall vägra att förrätta vigseln.

Allmänt bekant vore vidare, att det katolska presterskapet jemväl i vårt land vid hvarje äktenskap mellan en katolik och en lutheran eller annan trosbekännare, ovilkorligen affordrade båda kontrahenterna en skriftlig förbindelse, att *alla* barn af deras äktenskap skola döpas och uppfostras i den katolska läran. Detta påbud tillämpades här med största stränghet, så att något undantag derifrån numera icke torde medgifvas, under det ännu för några tiotal år sedan det stått föräldrar fritt att bestämma öfver sina barns religion.

Det låge sålunda i öppen dag, att tillvaron af ifrågavarande bestämmelse skulle i hög grad främja särskildt katolska presterskapets sträfvanden för sin kyrkas utbredning. Utan tvifvel hade också mången jemte motionären med oro och bekymmer följt den katolska propagandans verksamhet i vårt land och det torde vara hög tid att genom lagbestämmelser så ordna, att den romersk-katolska kyrkan i Sverige icke längre finge tillvälla sig en privilegierad ställning gent emot andra trosbekännelser, i främsta rummet mot den evangelisk-lutherska, som dock utgjorde vår statsreligion och lyckligtvis ännu med värme omfattades af det ojemförligt största antalet af landets inbyggare.

I annat fall syntes den dag kunna motses, då jemväl vårt land komme att inom sig hysa en så talrik katolsk befolkning, att äfven vi i politiskt afseende finge samma svårighet att bekämpa som andra länder, der ett liknande förhållande inträdt och der påfveväldet utgjorde en magt i staten, för hvilken landets regering ej sällan nödgats böja sig. För den troende katoliken gälde nemligen påfvens bud i främsta rummet och konungens blott i det andra. Också hade det i en urkund, som blifvit uppläst vid det grundläggande af en ny katolsk kyrka i Stockholm, som nyligen egt rum, hetat, att »grundstenen lades under *summus pontifex* Leo XIII:s och konung Oscar II:s regering.» För hvarje svensk, som ej bekände den romerska läran och med motvilja såge en italiensk prelat intaga främsta platsen i vårt land, borde detta innebära en allvarsam varning.

Mången såge ingen fara i det nuvarande förhållandet och förebure, att katolicismen gjort blott ringa framsteg i vårt land. Nekas kunde dock ej att under de senaste decennierna katolska kyrkor och skolor öppnats å flera orter, både här och i Norge, äfven der ingen katolsk befolkning finnes. Nyligen hade t. ex. tomt inköpts till en katolsk kyrka i Vadstena. Från dessa skolor, der ingen religionsundervisning finge meddelas åt andra än till katolska kyrkan hörande barn, visste man likväl, att vid flera tillfällen döttrar af lutherska föräldrar utgått som katoliker.

Befaras måste äfven, att de, som till följd af denna propaganda öfvergifvit vår lära för att antaga den romersk-katolska, vore vida flere än de statistiska siffrorna utvisa. Bevisligt vore nemligen, att personer, hvilkas öfvergång vore allmänt bekant, likväl ej låtit utskrifva sig ur den lutherska församlingen, eller att först efter familjefaderns frånfälle de efterlevande erkänt, att såväl den aflidne som hans hustru och barn afsvurit sina fäders tro.

Mången hade ock sett förevisas tryckta upprop, utfärdade inom katolska länder och utlofvande särskilda belöningar på andra sidan grafven åt dem, som lemnade bidrag till missionsverksamheten inom de skandinaviska länderna.

Motionären anförde icke detta såom något klander mot den romerska kyrkan eller dess trosbekännare. Desse följde sin läras föreskrifter och ansåge sig utföra ett Herren behagligt verk, då de offrade penningar och arbete på att utbreda den katolska tron. Mycket förträffliga och sjelfupppoffrande vore utan tvifvel dessa nunnor, som i egenskap af sjuksköterskor vunnit mångas hjertan inom vår hufvudstad, men ingen torde väl kunna föreställa sig, att katolikerna i främmande länder skulle, utan några bialsigter, göra så stora upppoffringar och så lifligt ömma för skolundervisning och sjukvård inom Skandinavien, i synnerhet då inom många katolska länder det torde vara vida sämre bestäldt i dessa afseenden än hos oss. Nej! Afsigten vore och kunde icke vara någon annan än att med dessa hjälpmedel draga själar öfver till den »enda saliggörande kyrkan».

Det ålåge Gustaf II Adolfs landsmän att visa ett lika varmt nit för upprätthållandet af svenska kyrkan och icke med armarne i kors lugnt åse, huru katolicismen sökte undergräfvadensamma.

Att tillvaron af ifrågavarande vilkor för giltigheten af ett aftal mellan äkta makar rörande barnens religiösa uppfostran innebure en verklig fara för såväl individens samvetsfrihet som vårt lands religiösa oberoende, borde sålunda icke kunna förnekas, och i flera länder, jemväl

sådana med blandadt protestantisk-katolsk befolkning, hade lagstiftaren ingripit till afvärfande af dessa faror.

Sålunda vore i de flesta tyska länder uttryckligen förbjudet att genom skriftliga förbindelser, afgifna före eller efter äktenskapets ingående, bestämma annorlunda än lagen stadgar, och förklaras alla sådana reverser eller förbindelser, af hvad slag de vara må, olagliga och utan all kraft.

I *Österrike* vore genom lagen den 25 maj 1868 föreskrifvet, att i blandadt äktenskap sönerna skulle följa faderns och döttrarna moderns religion; dock kunde föräldrarna före eller efter äktenskapets ingående genom frivillig öfverenskommelse annorlunda bestämma. Vidare stadgade samma lag, att reverser, afgifna till kyrkoföreståndare, kyrkotjenare, religionssamfund, eller till andra personer, angående den religionsbekännelse, i hvilken barnen skola uppfostras och undervisas, äro kraftlösa.

I *Ungern* förekomme bestämmelser i ämnet i lagen den 8 december 1868 angående det inbördes förhållandet mellan lagligen erkända kristliga trossamfund, der § 12, i likhet med den österrikiska lagen, föreskref, att af barn, födda i blandade äktenskap, skulle följa sönerne faderns religion, men döttrarna moderns.

Några undantag från denna regel, genom frivillig öfverenskommelse, vore här dock ej medgifna, utan hette det: »Mot lagen stridande öfverenskommelser, reverser eller förfoganden, af hvad slag de vara må, äro äfven för framtiden ogiltiga och kunna i intet fall hafva laglig kraft.»

Som några straff för öfverträdelser af nyssnämnda bestämmelser icke utfärdats i sammanhang med lagen, inträffade emellertid ganska ofta, att katolska prester med föräldrarnas samtycke, såsom tillhörande den katolska kyrkan, döpte och införde i kyrkoböckerna barn, hvilka efter lagen bort anses som protestanter eller tvärt om.

I ändamål att kunna kontrollera det rigtiga införandet i vederbörande kyrkoböcker hade ungerska kultusministern den 26 februari 1890 påbjudit bland annat, att när, af hvad orsak det vara må, barn döptes af prest, tillhörande annan trosbekännelse än den barnet skulle tillhöra enligt nyssnämnda lagrum, vore presten skyldig att sjelfmant inom 8 dagar efter dopet anmäla barnet till inskrifning i det rätta trossamfundets kyrkoböcker. Bröte den själasörjare, som förrättat dopet, deremot, gjorde han sig, såvidt öfverträdelsen ej vore underkastad strängare straff, förfallen till böter, första gången från 10 till 50 floriner och vid återfall intill 100 floriner.

Denna förordning hade uppväckt mycket missnöje hos det katolska presterskapet och det klerikala partiet hade begagnat tillfället att i ungerska riksdagen angripa icke blott sistnämnda förordning, utan äfven 1868 års lag men deputerade kammaren hade gillat kultusministerns åtgärd och beslutit upprätthållandet af 1868 års lag med den öfverväldigande majoriteten af 213 röster mot 47; detta i ett land, der 47 procent af befolkningen tillhörde den romersk-katolska kyrkan.

Den påfliga kurian nöjde sig dock icke härmed, utan påginge alltjemt en häftig konflikt i ämnet mellan staten och den hersklystna romersk-katolska kyrkan.

Förordningen den 14 juli 1863 för hertigdömena *Holstein & Lauenburg* innehölle i 6 § följande bestämmelse:

»Presterskap af alla bekännelser förbjudes att före vigseln affordra brudpar af blandad trosbekännelse någon skriftlig eller muntlig förbindelse att låta uppfostra sina barn i en bestämd lära. Förbindelser af detta slag äro utan all giltighet. Prester, som handla i strid med detta förbud straffas med embetets förlust, respektive återkallande af tillståndet att utöfva sitt embete inom hertigdömet Holstein.»

I *konungariket Sachsen* gälde mandat den 19 februari 1827 angående det katolska presterskapets rättsförhållanden, hvilket mandats 53 och 54 §§ hade följande lydelse, § 53: »Under ingen förevändning må personer af olika trosbekännelser, hvilka erna ingå äktenskap, affordras någon förbindelse rörande den trosbekännelse, hvori barn, födda i deras äktenskap, skola uppfostras»; och § 54: »Oregelmessigheter, i strid mot ofvanstående begångna af de prester, som utfärda lysning eller förätta vigseln, skola allvarsamt bestraffas».

Enligt förordningen den 10 juni 1845, §§ 5 och 6, bestraffades dylika af presterskapet begångna öfverträdelser första gången med 20 thalers böter samt vid återfall med högre penningeböter, eller, efter omständigheterna, med suspension, alternativt afsättning från embetet.

Lagbestämmelser af dylik beskaffenhet borde äfven i Sverige visa sig verksamma, och kunde dervid tillämpas de straffbestämmelser, 18 § i 1873 års förordning redan innehölle.

Invändas kunde visserligen, att äfven i Sverige, om en sådan skriftlig förbindelse blifvit före vigseln afgifven, detta ej borde kunna hindra föräldrarne att låta barnen uppfostras i en annan lära, efter ömsesidigt samtycke dertill, men så framt det gälde att draga barnen ur den romerska kyrkans sköte, skulle sådant säkert af de katolska presterna framhållas som ett i hög grad straffvärdt löftesbrott, medförande de största vådor för den eftergifvande faderns eller moderns

eviga frälsning. Under dessa förhållanden komme sådana fall utan tvifvel att utgöra sällsynta undantag.

Hade deremot ingen dylik skriftlig förbindelse afgifvits, utan frågan öfverlemnats till föräldrarnes fria skön, vore det sannolikt, i ett så protestantiskt land som Sverige, att föräldrarne merendels skulle inse fördelarne för deras barn att antaga den lära, som inom landet allmänt bekändes och som bäst betryggade deras framtid i egenskap af svenska medborgare.

I alla händelser vore det angeläget att utan dröjsmål sätta en gräns för det nu rådande öfvergreppet af det katolska presterskapet i Sverige, hvarigenom, *tvärt emot förordningens bokstaf och anda*, alla eller åtminstone de allra flesta barn, födda i äktenskap mellan en katolik och en annan trosbekännare, intvingades i den förres kyrka. När sådant kunnat förebyggas i länder med en långt större och öfvervägande katolsk befolkning, borde det äfven låta sig göra hos oss.

Riksdagen — som delar motionärens mening, att *en* bland de anledningarna, som hota att störa lugnet och framkalla strider inom både det kyrkliga och borgerliga samhället, är att söka uti den mindre tillfredsställande beskaffenheten af den hos oss gällande lagstiftningen rörande de i de så kallade blandade äktenskapen födda barnens religiösa uppfostran, samt att denna bristfällighet, hvaraf särskildt den romersk-katolska kyrkan betjenar sig för att under sig intvinga nästan alla sådana barn, bör, så vidt ske kan, genom förändrad lagstiftning afhjelpas — anser följaktligen motionärens sträfvan att de äkta makar af skilda trosbekännelser vindicera full frihet vid ordnande af en bland de viktigaste familjangelägenheter, värd lagstiftarens synnerliga uppmärksamhet. Att motionären i denna sin sträfvan företrädesvis haft blicken fäst på undanrödjande af det samvetstväng, som uti ifrågavarande afseende under skyddet af gällande bestämmelser öfvas af den romersk-katolska kyrkans presterskap, torde icke finnas underligt, när man besinnar, att nämnda presterskap vid hvarje äktenskap mellan en katolik och en lutheran eller annan trosbekännare *ovillkorligen* skall, sin pligt likmätigt, affordra båda kontrahenterna en *skriftlig* förbindelse eller s. k. revers af innehåll, att *alla* barn af deras äktenskap skola uppfostras i den katolska läran, samt att påbudet härom numera tillämpas med största stränghet. Hvad deremot angår andra religionssamfundas presterskap, torde förklarligt nog äfven från sådant håll en viss sträfvan göra

sig gällande att få makarnes barn uppfostrade i samfundets af endera maken omfattade lära, hvadan jemväl vid blandade äktenskap af dylik art den frihet, som dissenterlagens 6:te § tillägger makarne i fråga om valet af den lära, hvori deras barn skola uppfostras, icke så sällan torde lida intrång från vederbörande själasörjares sida. Såvidt Riksdagen har sig bekant, har likväl detta intrång icke plägat framträda på det öppna och anspråksfulla sätt, som utmärker det katolska presterskapets tillvägagående. Den karakter af *ovilkorlighet*, hvaraf derjemte, på sätt nyss blifvit antydt, detta tillvägagående preglas, förklaras i sin ordning deraf, att katolska kyrkans presterskap i den bestämmelse, mot hvilken motionären närmast vändt sig, funnit det måhända säkraste vapnet i sina oafåtliga sträfvanden att alltmer vidga området för sin kyrkas herravälde. Såsom motionären riktigt anmärkt, hafva åter dessa sträfvanden sin grund i och framtvingas med nödvändighet af sjelfva lärobegreppet inom den katolska kyrkan. Denna kyrka, som vid sidan af lärosatsen: *extra ecclesiam nulla salus* (utom kyrkan ingen frälsning) ställer dogmen om påfvens ofelbarhet och i en i öfverensstämmelse med det tridentiska kyrkomötets beslut författad läroskrift, den romerska katekesen, uttryckligen förklarar, att eftersom ensamt den romersk-katolska kyrkan, såsom ledd af den Helige ande, icke kan fara vilse, följer deraf med nödvändighet, att alla öfriga trossamfund, hvilka tillägna sig namnet kyrka, enär de ledas af djefvulens ande, dväljas i de förderfligaste villfarelser, måste nemligen med *alla* till buds stående medel sträfva att undertrycka alla andra kyrkor.

De faror, som från förkunarne af dylika läror hota dessa kyrkor, hafva också — såsom motionären visat — förmått flera länder, jemväl sådana med blandadt protestantisk-katolsk befolkning, att medelst hvarje-handa lagstiftningsåtgärder bereda verksamt skydd mot det samvets-tvång, som i förevarande afseende öfvas och måste öfvas af katolska kyrkans presterskap.

Lika med motionären finner Riksdagen tiden nu vara inne jemväl för *vårt* land att träffa skyddsåtgärder mot den fara, som närmast från den katolska kyrkan i det af motionären anmärkta hänseende hotar vårt religiösa oberoende.

Riksdagen, som håller före, att blandade äktenskap, såsom ledande till slitningar emellan makar, särskildt i fråga om barnens uppfostran, icke heller från *vår* kyrkas ståndpunkt kunna anses önskliga, och som förty anser den i gällande kyrkolag (15 kap. 8 §) uttalade grundsats, att dylika äktenskap böra afrådas, fortfarande ega giltighet, har sålunda haft anledning erinra sig, hurusom förhandlingarne rörande 1873 års

dissenterlag noggsamt utvisa tillvaron af allvarliga farhågor, att särskildt den katolska kyrkan skulle vinna ett obehörigt inflytande i fråga om barns af blandadt äktenskap religiösa uppfostran.

Sålunda yttrade lagutskottet vid nämnda års riksdag vid behandlingen af 12 § i det då föreliggande kongl. lagförslaget, hurusom rättigheten att, oberoende af andra band än sedlighetens och den allmänna ordningens, öfva den religion, man af inre öfvertygelse omfattar, väl finge anses betinga jemväl rättigheten att fritt och öppet bekänna densamma, men att denna rättighet ingalunda grundlade något befogadt anspråk att statskyrkan till skada i skolor utbreda och inplanta från hennes bekännelse afvikande trossatser bland den till nämnda kyrka hörande ungdom, hvilkens oförmåga att skilja mellan de skiftande meningarne vore uppenbar. Och om äfven, anförde nämnda utskott vidare, vårt land för det dåvarande lyckligtvis ännu vore förskonadt från de i många andra protestantiska länder mera djerft och ohöljdt framträdande försöken af den i sitt omvändelsenit outtröttliga katolicismen att utbreda sitt i socialt och politiskt hänseende så farliga välde, så saknades dock ej alldeles vedermälen derå, att man ansåge jordmänen äfven här kunna bearbetas, om ock dittills med yttersta försigtighet. Det låte dessutom tänka sig, att den på en gång skickligaste och i politiskt afseende farligaste bland alla de katolska ordenssamfundet, jesuiterorden, möjligen kunde finna med sitt intresse förenligt att, om eller då den utträngdes från de mera centrala delarne af Europa, taga sin tillflykt — om ock endast tillfälligtvis — till utkanterna för att derifrån mera obemärkt leda den propaganda, hvars emot statssuveräniteten fiendtliga sträfvanden vore allmänt kända. På sålunda anförda skäl hemställde utskottet till Riksdagen att antaga ett tillägg till berörda 12 § i syfte att förebygga det proselytmakeri, som medelst skolundervisning kunde bedrivas. Denna utskottets hemställan blef af Riksdagen bifallen, och ifrågavarande § erhöi i enlighet härmed sin nuvarande lydelse.

På sätt Riksdagen redan framhållit, manar nu den erfarenhet, som vunnits beträffande dissenterlagens tillämpning, lagstiftaren att jemväl i ett *annat* — nemligen det af motionären anmärkta — hänseende häfda individens samvetsfrihet så väl som vårt lands religiösa sjelfständighet.

Enligt Riksdagens åsigt gäller det härvid i främsta rummet att, såvidt möjligt, förebygga hvarje obehörigt inflytande från *utomståendes* sida på vederbörande makars beslut i en angelägenhet, som mer än någon annan kan sägas vara deras *egen*, och en dylik skyddsåtgärd synes i lika grad vara af behovet påkallad, vare sig den obehöriga påtryckningen gör sig gällande före eller efter äktenskapets ingående

och antingen den framträder i affordrandet af en skriftlig förbindelse eller stannar vid mottagandet af ett högtidligt löfte af makarne.

Riksdagen, som icke finner det fullt följdriktigt att inskränka tillämpningen af den ifrågasatta åtgärden att gälla allenast i fråga om sådana blandade äktenskap, der endera maken bekänner den evangeliskt-lutherska läran, anser förty, att vår lagstiftning bör i likhet med utlandets lagstiftning i detta ämne meddela uttryckligt förbud för prest af hvilken trosbekännelse som helst att före eller efter ingåendet af ett blandadt äktenskap affordra vederbörande kontrahenter eller makar af skilda tros-läror skriftlig eller muntlig förbindelse att låta uppfostra sina barn i en viss troslära eller att af dem mottaga sådan förbindelse, vid påföljd för öfverträdelse af detta förbud att den prest, som på nu angifvet sätt missbrukat sin ställning, gör sig hemfallen till straff. Hvad vidare makarne sjelfva angår, kan det ju icke ifrågasättas att beröfva dem rätten att såsom hittills sinsemellan träffa öfverenskommelse om den lära, hvori deras barn skola uppfostras. Af flera skäl har det emellertid synt Riksdagen önskligt, att tiden för träffande af dylika öfverenskommelser framflyttas, till dess frågan om den lära, hvori makarne vilja se sina barn uppfostrade, fått för dem *aktuel* betydelse. Främst kommer dervid i betraktande svårigheten att öfva tillförlitlig kontroll derå, att makarnes aftal verkligen får blifva, hvad lagstiftaren vid medgifvande af ifrågasvarande rättighet åsyftat: fullt *frivilligt*, och vidare bör beaktas, hurusom träffandet, så att säga, på förhand af en öfverenskommelse af ifrågasvarande slag, oafsedt att densamma då ännu saknar stöd af faktiska förhållanden, åtminstone i de flesta fall sker under omständigheter, som göra densamma mer eller mindre misstänkt. Jemväl grannlagenhets-skäl tala för en dylik framflyttning.

Icke heller under äktenskapet och sedan den faktiska förutsättningen för aftalets tillämplighet inträffat, synes det emellertid Riksdagen lämpligt, att en generel förskrifning, afseende *alla* makarnes blifvande barn, kommer till stånd, utan böra de faktiska förhållandena, sådana de under äktenskapets fortvaro utveckla sig, bestämma tillkomsten af dylika aftal.

Huru rikt det material för lagstiftning, som i detta ämne står Riksdagen till buds, än må vara, har emellertid Riksdagen ansett sig böra åt Eders Kongl. Maj:t öfverlemna uppgörandet af lagförslag i ett ämne, hvars grannlaga och i föräldrarätten djupt ingripande natur ligger i öppen dag.

På grund af hvad sålunda blifvit anfördt, får Riksdagen anhålla,

att Eders Kongl. Maj:t ville låta utarbета och för Riksdagen fram-
lägga förslag till sådana ändringar af förordningen den 31 oktober
1873 angående främmande trosbekännare och deras religionsöfning, att
prest af hvilken trosbekännelse som helst förbjudes att, vare sig för
eller efter det personer tillhörande olika trossamfund med hvarandra
ingått äktenskap, af dem fordra eller mottaga skriftlig eller muntlig för-
bindelse att låta uppfostra barnen i viss troslära; att öfverträdelse af
sådant förbud belägges med straff; att, der förbindelse af nyss omför-
mälta beskaffenhet afgifves, den skall vara utan all kraft och verkan,
men att det deremot skall stå makar, som bekänna olika trosläror,
fritt att sins emellan öfverenskomma, i hvilkendera makans troslära
framfödt barn skall uppfostras; samt att endast i den händelse, att
sådan öfverenskommelse icke kunnat mellan makarna träffas, de i
nämnda förordnings § 6 meddelade lagbestämmelser rörande barns upp-
fostran i viss troslära skola vinna tillämpning.

Stockholm den 20 maj 1892.

Med undersåtlig vördnad.